

حقوق بین الملل در جهان معاصر

پیش‌نویس، چند نگاه

دکتر محسن محبی

سرشناسه : محبی، محسن
 عنوان و نام پدیدآور : حقوق بین الملل در جهان معاصر یک پنجره، چند نگاه / محسن محبی.
 مشخصات نشر : تهران: خرسندی، ۱۳۹۵-
 مشخصات ظاهری : ۲۲۴ ص.
 شابک : 978-600-114-577-3
 وضعیت فهرست نویسی: فیبا
 موضوع : حقوق بین الملل International law
 موضوع : حقوق بین الملل - مقاله ها و خطابه ها
 موضوع : International - - Addresses, essays, lectures
 رده بندی کنگره : ۱۳۹۵ ح ۷ م ۳ / KZ۳۴۱۰
 رده بندی دیویی : ۳۴۱
 شماره ثبت: ۴۲۲۴۵۴۵ ملی

انتشارات خرسندی

تهران، خیابان انقلاب - خیابان فخر رازی - خیابان لطفی نژاد - نرسیده به خیابان دانشگاه -
 پلاک ۱۷۴ - واحد ۲

تلفن: ۵ - ۶۶۹۷۱۰۳۴ و ۵ - ۶۶۲۰۰۱۴

فروشگاه شماره ۱: دانشگاه تهران، دانشکده حقوق و علوم سیاسی، تلفن: ۶۶۴۱۰۲۰۳

فروشگاه شماره ۲: میدان انقلاب، خ منیری جاوید (اردیبهشت)، پلاک ۹۲، تلفن: ۶۶۹۵۰۷۶۹ - ۶۶۷۵۵۹۱۰

فروشگاه شماره ۳: خ انقلاب، نرسیده به میدان فردوسی، کوچه شهید براتی، دانشکده حقوق دانشگاه آزاد،

طبقه زیرین (قسمت کتابفروشی): ۶۶۷۵۵۹۱۰

پست الکترونیک: Khorsandy.pub@gmail.com

سایت اینترنتی: www.Khorsandypub.com

حقوق بین الملل معاصر؛ یک پنجره چند نگاه

دکتر محسن محبی

چاپ اول: ۱۳۹۵ - شمارگان: ۵۰۰ جلد

صفحه آرایی: الهام پیدایی

قیمت: ۱۸۵۰۰۰ ریال

ISBN: 978-600-114-577-3

شابک: ۹۷۸۶۰۰-۱۱۴-۵۷۷-۳

فهرست

۹	مقدمه
۱۳	یکم. زمینه‌های تاریخی حضور اشخاص خصوصی در حقوق بین‌الملل
۱۴	۱. از رنسانس تا دوران معاصر
۲۰	۲. بستن حق بین‌الملل معاصر
۲۵	۳. دولت‌مدن و صورت بین‌الملل نو
۳۱	۴. پیامدهای حقوق خصوصی شرکت‌های تجاری در عرصه بین‌المللی
۳۳	(۱) انعقاد عهدنامه‌های رودبار
۳۴	(۲) حق حاکمیت دولت‌ها بر منابع طبیعی
۳۶	(۳) تحدید مصونیت دولت
۳۸	(۴) تعدیل نظریه حمایت سیاسی
۳۹	(۵) قانون حاکم بر قراردادهای فراملی‌ها با مؤسسات دیوان خارجی
۵۴	نتیجه
۵۷	دوم. رأی صلاحیتی دیوان بین‌المللی دادگستری در قضیه بکینگتون نفتی
۵۷	مقدمه
۵۸	الف - واقعیات و زمینه دعوی
۶۰	ب - مبانی حقوقی ادعای ایران
۶۳	ج - ایرادات صلاحیتی آمریکا
۶۶	د - نکات مهم رأی دیوان
۷۵	ه - متن رأی دیوان
۷۶	متن رأی دیوان بین‌المللی دادگستری - صلاحیت

۱۰۱	سوم. جهان سوم. به مثابه نظام حقوق بین الملل
۱۰۱	اشاره
۱۰۹	مقدمه
۱۱۲	۱. تنوع فرهنگی ملل و حقوق بین الملل
۱۱۷	۲. جهان شمولی حقوق بین الملل
۱۱۹	۳. جنبش غیر متعهدا: جهان سوم به عنوان یک نظام حقوق بین الملل
۱۲۶	۱. استعمار دایی
۱۲۷	۲. حق تعیین سرنوشت
۱۲۸	۳. منع تبعیض نژادی و آپارتاید
۱۲۹	۴. عدم مداخله
۱۳۰	۵. خلع سلاح
۱۳۱	۶. نظام جدید اقتصادی بین المللی
۱۳۳	۷. نظام جدید اطلاعات جهانی
۱۳۵	۸. همزیستی مسالمت آمیز
۱۳۶	نتیجه
۱۳۹	چهارم. جهان سوم و حقوق بین الملل
۱۳۹	مقدمه
۱۴۱	۱. مفهوم جهان سوم
۱۴۲	۲. جنبش ضد استعماری و تغییرات کمی کشورها
۱۴۶	۳. کشورهای جدید و حقوق بین الملل
۱۵۱	۴. تلقی جهان سوم از حقوق بین الملل
۱۵۳	۵. نمونه هایی از تأثیرات جهان سوم در حقوق بین الملل
۱۵۵	۱. ارزش حقوقی قطعنامه های سازمان ملل
۱۵۷	۲. نقش جهان سوم در تصویب قطعنامه های سازمان ملل

۱۵۷	۳. جهان سوم و حق تعیین سرنوشت.....
۱۶۲	۴. جهان سوم و اصول همزیستی مسالمت آمیز.....
۱۶۳	۵. جهان سوم و اصل حاکمیت دولتها.....
۱۶۵	۶. جهان سوم و مسئله جانشینی دولتها.....
۱۶۶	۷. جهان سوم و مسئولیت بین المللی دولت.....
۱۶۸	۸. جهان سوم و حق ملی کردن.....
۱۶۹	۹. جهان سوم و اصل عدم تجاوز به تمامیت ارضی کشورها.....
۱۷۰	۱۰. جهان سوم و عهدنامه های نابرابر.....
۱۷۱	۱۱. جهان سوم و اصول مناصات مسلحانه.....
۱۷۲	۱۲. جهان سوم و اصل اختلافات بین المللی.....
۱۷۳	نتیجه.....
۱۷۵	پنجم. بحران عراق: اکنون چه باید کرد؟.....
۱۷۵	اشغال عراق در پرتو حقوق بین الملل.....
۱۸۵	۱. تحول در مبانی و اصول حقوق بین الملل. مسئله ۱۱ سپتامبر.....
۱۸۶	۲. قانونی بودن اشغال عراق.....
۱۹۵	۳. مبنای حقوقی اشغال عراق.....
۱۹۷	۴. وضعیت بازداشت شدگان.....
۲۰۱	ششم. سوانح احوال «شارل دو ویشتر».....
۲۰۱	اشاره.....

هموار خواهی کرد گیتی را؟

گیتی است، کی پذیرد همواری

(رودکی)

مقدمه

حقوق بین الملل از قرن ۱۹ تا امروز، راه طولانی را آمده است، اما تا «بدان مقصد عالی» - صلح مبتنی بر عدالت - رسید هنوز راه درازی در پیش دارد. انصاف را، همین سیصد و اندی سال را بر خنک نگذاشته است. راهوار روابط بین الملل، خوش رائده و از چموشی های سواران «دولت»، لگام ستانده است. امروز، دیگر این پرسش جایی ندارد که آیا حقوق بین الملل، واقعاً «حقوق» است. حقوق بین الملل، سامان نظری خود را رفته رفته از نطع قدرت و سیاست برمی چیند و بر بساط عدل و ترس می گذارد. قدرت و سیاست تخته بند طمع و ترس است و عدالت و عقل، دلبسته ایثار و آزادی. حقیر بین الملل امروزه به دنبال اجرای عدالت بر اساس صلح مبتنی بر خرد بین دولت های صاحب قدرت است. کار آسانی نیست گریبان دولت های قدرت مدار را گرفتن و حاکمیت مطلق را از آنها ستاندن و بین مردم نشاندن (جامعه مدنی بین المللی). فقط در عرصه روابط بین الملل نیست که میدان چنین فراخ و غبار آلود است. در عرصه سیاست داخلی هم، دولت ها و حاکمان براساس دوگانه هایی از همین نوع - قدرت و آزادی - سرها ستاده یا داده اند و می دهند.

باری، فرس حقوق بین الملل، دوبار سخت آسیب دیده است. یکبار به دنبال جنگ جهانی اول و به فاصله ۳۰ سال، جنگ جهانی دوم. اما هر دو بار بر پای خاسته و صبوری پیشه کرده و دنباله کار را گرفته است. اینکه حقوق بین الملل توانسته در ۱۰۰ سال اخیر، اینهمه

دشواری‌ها از سر بگذارند و هم‌چنان بماند و بپاید، دو واقعیت امیدوارکننده را بشارت می‌دهد. یکی اینکه معلوم می‌شود آنچه کانت ۳۰۰ سال قبل برای برپایی صلح پایدار گفته بود، هنوز معتبر است: تشکیل فدراسیون جهانی مرکب از دولت‌های مستقل که در داخل براساس قانون اساسی تأسیس شده باشند و در عرصه بین‌المللی، حقوق بشر را رعایت کنند. دوم اینکه نیاز مستمر بشر به یک نظام حقوق بین‌المللی که بتواند جغد جنگ را از بام جهان بپراند به سوی ویرانه‌های ناکجا آباد نیستی، کاملاً جدی و حیاتی است. اینها و بیش از اینها، به‌ویژه بحولات ۵۰ سال اخیر، شاکله حقوق بین‌الملل معاصر را ریخته و با عطر انسان‌گرایی، آن را آمیخته است. آسان‌گیر و ساده‌اندیش نباشیم - و نیستیم. هنوز پلنگ «دولت» و حاکمیت اترت، نعره می‌کشد. ساده‌انگاری است که می‌شود دولت صاحب حاکمیت را کشت و کشت را هم است که اساساً کشتن حاکمیت دولت به مصلحت باشد. زیرا حقوق بین‌الملل در جای «بین‌المللی بدون دولت صاحب حاکمیت، مخاطب و مجری ندارد و از این رو، معنای محصل ندارد و بیشتر به خواب‌های شیرین می‌ماند. دولت صاحب حاکمیت رکن رکین حقوق بین‌الملل است، اما باید آن را در پرتو تحولات و دستاوردهای حقوق بین‌الملل معاصر دوباره، باز تعریف کرد. اهم کار آسانی نیست اما چشم‌انداز امیدبخشی پیش روی حقوق بین‌الملل معاصر شده است: گسترش سازمان‌های مردم‌نهاد بین‌المللی و روند تحدید حاکمیت به نفع بشریت.

بر این مدار، حقوق بین‌الملل دریچه‌ای است برای نگرستن به سوانح احوال انسان‌ها و دولت‌ها در عرصه تاریخی، اما بر حسب اینکه از چه منظری نگاه کنیم، چشم‌اندازهای گوناگونی پیش چشم می‌گسترند.

مقالاتی که در این مجموعه گرد آمده، هر کدام نگاهی است به موضوعات مختلف، اما همه از پنجره حقوق بین‌الملل معاصر. این مقالات، تألیف یا ترجمه، قبلاً به تفاریق چاپ شده، اما مجدداً بازخوانی و برای انتشار در این مجموعه به‌روزرسانی شده است.

از آقای محمد کا کاوند و خانم فاطمه شیرازی، به خاطر حوصله و زحمتی که در جمع‌آوری و بازخوانی مطالب متحمل شدند، سپاسگزارم. جناب آقای دکتر مجید ادیب

بازخوانی و ویرایش کامل اثر را انجام دادند و پیشنهادات و نظرات سازنده‌ای برای بهبود آن دادند که قدردان زحمت ایشان هستم. از جناب آقای خرسندی مدیریت محترم انتشارات خرسندی که خود از حقوقدانان کشور هستند و نیز از همکاران ایشان به‌ویژه خانم الهام پیدایی و آقای حامد منصوری برای زحمات و سلیقه‌ای که در چاپ این اثر به شیوه‌ای بهتر و پاکیزه‌تر به خرج دادند، نیز ممنون هستم.

محسن محبی

بهار ۱۳۹۵

www.ketab.ir